

СТРАТЕГІЯ, ЗМІСТ ТА НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ З ВИЩОЮ ТЕХНІЧНОЮ ОСВІТОЮ

УДК 378.141

**В. А. Петрук, д-р. пед. наук, проф.; Н. В. Ляховченко, канд. пед. наук;
Г. С. Захарченко**

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ВСТУПНОЇ КАМПАНІЇ ДО ВНТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ АЛГОРИТМУ ЗАРАХУВАННЯ АБІТУРІЄНТІВ

Проаналізовано чинну систему зарахування на місця державного замовлення у вищі навчальні заклади України та виявлено чинники, які обумовлюють коригування списків рекомендованих до зарахування абітурієнтів на різних етапах цього процесу; обґрунтовано новий підхід до принципу зарахування в діючих умовах вступу до ВНЗ.

Вступ

Освітні реформи, які були започатковані в 90-х роках та набули свого розвитку в теперішній час докорінно змінили принципи прийому до вищих навчальних закладів (ВНЗ). Протягом останніх десяти років формувалась та впроваджувалась національна система зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) знань на усій території України. За цей час технологія і зміст ЗНО випробовувались спочатку на невеликих масивах випускників шкіл, а з 2008 року прийом до ВНЗ та конкурсний відбір проводиться саме за результатами зовнішнього незалежного оцінювання. Крім того в останні роки абітурієнтам дозволено брати участь у конкурсі щодо зарахування у декілька ВНЗ, що значно підвищило шанси абітурієнтів на здобуття вищої освіти.

Однак, реалізація можливості вступу абітурієнта у декілька ВНЗ певним чином ускладнило роботу приймальних комісій. Зокрема, подача заяви абітурієнтом зовсім не гарантує, що він збирається вступати до цього навчального закладу. Особливо це стосується регіональних ВНЗ, які багатьма абітурієнтами розглядаються як запасний варіант. Це призводить до парадоксальної ситуації: за заявами конкурс сягає більше десяти осіб на місце, прохідні бали при первинній рекомендації до зарахування дуже високі, а на завершальному етапі ледве вдається заповнити місця державного замовлення. Така невідповідність дезінформує не тільки керівників ВНЗ, але і самих абітурієнтів під час вступної кампанії.

Найкритичнішою в цьому плані була ситуація в 2011 році, коли внаслідок демографічної кризи та переходу на триступеневу 12-річну загальноосвітню шкільну програму, кількість абітурієнтів зменшилась порівняно з попередніми роками приблизно на 40 %. Оскільки за інформацією Міністерства освіти і науки, молоді та спорту в подальших роках очікується аналогічна ситуація з кількістю абітурієнтів, постає задача адекватного відображення інформації про конкурс на ті чи інші напрями підготовки за умови одночасного подання абітурієнтом заяв до кількох ВНЗ.

Метою статті є аналіз існуючої системи зарахування на місця державного замовлення у ВНЗ та виявлення чинників, які обумовлюють коригування списків рекомендованих до зарахування абітурієнтів на різних етапах цього процесу; обґрунтувати новий підхід до принципу зарахування в діючих умовах вступу до ВНЗ.

Для досягнення поставленої мети проаналізовано результати вступної кампанії прийому на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра у Вінницькому націо-

нальному технічному університеті (ВНТУ).

У 2011 році Умовами прийому до вищих навчальних закладів України вступникам було дозволено подавати документи до п'яти ВНЗ та не більше ніж на три напрями підготовки. Простий підрахунок показує, що один абітурієнт мав 15 спроб брати участь у конкурсі в різних ВНЗ. Оскільки, цими ж Умовами передбачений прийом до ВНЗ з балами сертифікату на рівні 124 та вище, то в умовах зменшення кількості випускників шкіл і зменшення бюджетних місць очікувалось, що попит на навчання у ВНЗ охопить значну частину абітурієнтів з різним, часом і невисоким, рівнем знань.

У 2011 році Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України було виділено ВНТУ 500 місць для прийому на 1-й курс денної форми навчання за кошти державного бюджету, що на 128 місць менше ніж у 2010 році (20,3 %) та на 175 місць менше ніж у 2009 році (26 %).

У 2011 році 1473 фізичними особами було подано 3894 заяви, у 2010 році 1374 фізичними особами — 3300 заяви, у 2009 — 2494 фізичні особи подали заяви на вступ (рис. 1).

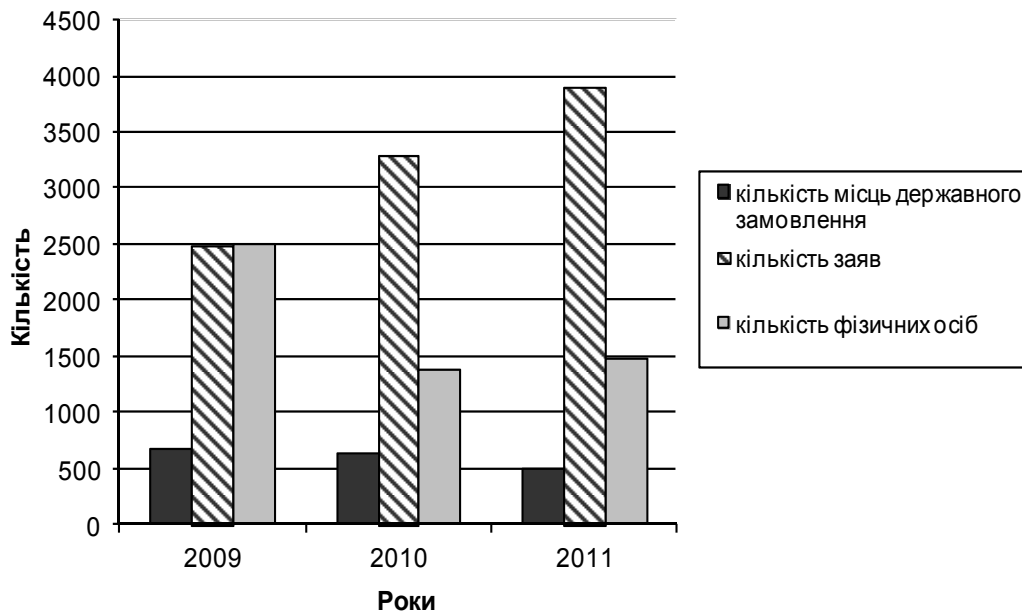

Рис. 1. Базові показники вступної кампанії у ВНТУ за останні три роки

Середній конкурс із заяв на напрями підготовки по університету в 2010 році підвищився в 1,9 рази порівняно з 2009 роком, а 2011 році в 2,9 рази. Одночасно конкурс фізичних осіб має зовсім іншу тенденцію (рис. 2). Ситуацію, в якій з меншою кількістю вступників, збільшується кількість поданих заяв та підвищується конкурс на всі напрями підготовки можна назвати не «конкурсом абітурієнтів», а «конкурсом заяв». Адже збільшення кількості заяв в університет пояснюється тим, що абітурієнти, користуючись своїм правом, подають заяви одразу на три напрями підготовки. При цьому, як показує практика, абітурієнтами обираються не споріднені напрями, а за принципами: «де менший конкурс»; «аби бути зарахованим»; «куди підходить мій сертифікат, туди я й подаю документи».

Наприклад, абітурієнт *N* подає одразу три заяви на такі напрями підготовки: «Комп'ютерні науки» — де зазвичай високий конкурс і високий прохідний бал, «Телекомунікації» і «Машинобудування» — де як правило низький конкурс і доволі низький прохідний бал. Зрозуміло, що на останні напрями підготовки абітурієнт подає заяви про всяк випадок. І цей приклад не є поодиноким в практиці.

Це свідчить про те, що у вступників недостатньо сформовані професійні та освітні орієнтири в сукупності з підвищеним попитом на отримання вищої освіти в суспільстві. Як показує досвід, такий абітурієнт і вчитись буде за принципом «аби отримати диплом».

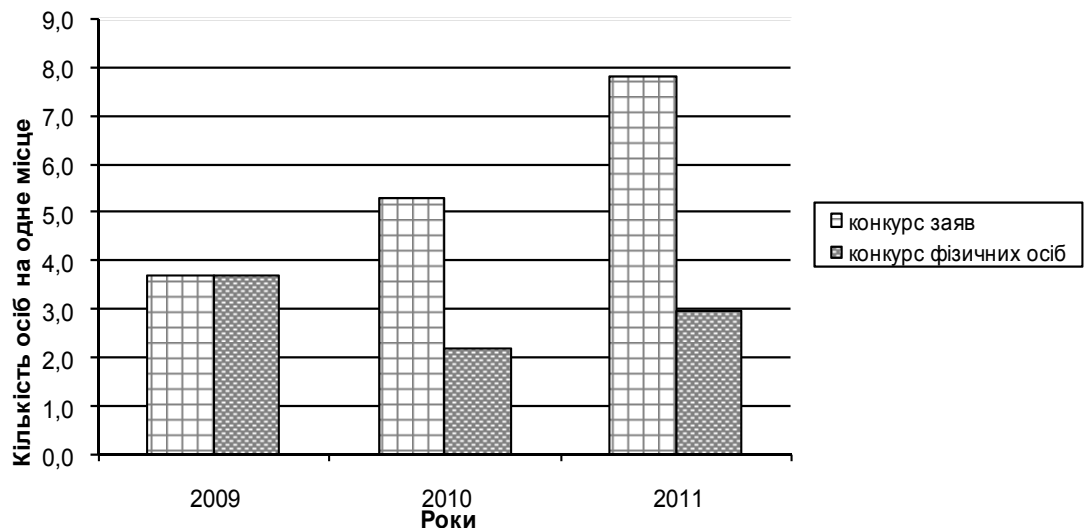

Рис. 2. Конкурсні показники вступної кампанії у ВНТУ за останні три роки

Авторами проаналізовано зниження прохідних балів абітурієнтів при первинній рекомендації на зарахування, та у підсумку за останні три роки. У 2009 році середня різниця між прохідним балом, який був оголошений при первинній рекомендації на зарахування склала 6,5 %, у 2010 році така різниця склала 14,2 %, а у 2011 — 17,5 %. Ці дані корелюються з кількістю абітурієнтів, що були вилучені зі списків після першої хвилі рекомендації на зарахування. Якщо у 2009 році кількість таких абітурієнтів становила в середньому 40 % по університету, то у 2010 році ця цифра склала вже 62 %, а у 2011 — 74 %. З цих даних видно, що кількість «віртуальних» абітурієнтів була мінімальною у 2009 році.

У 2009 році у ВНТУ умовами прийому було передбачено можливість абітурієнту подавати одну заяву, в якій він вказував два напрями підготовки: основний та додатковий, в конкурсі на який він або вона погоджувались брати участь у разі непроходження за конкурсом на основний напрям. Це була одна з педагогічних умов формування якісного контингенту студентів 1-го курсу, що дозволяло відбирати на навчання найпідготовленіших абітурієнтів; уникати ситуації недобору на «непрестижні» сьогодні напрями підготовки. Абітурієнти мали можливість подавати заяви і в інші ВНЗ, однак різні ВНЗ висували свої вимоги до кількості і переліку вступних випробувань. І тому не кожний абітурієнт через особисті обставини, міг дозволити собі брати участь у конкурсі в інших ВНЗ.

У 2009 та 2010 році зарахування проводилось у кілька етапів. Перший етап — рекомендація до зарахування. Після чого абітурієнтам надавався термін у п'ять днів для того, щоби вони могли визначитись, де вони бажають навчатися. Їх рішення підтверджувалось подачею оригіналів документів до обраного ВНЗ. Після закінчення п'ятиденного терміну зі списків рекомендованих до зарахування вилучалися абітурієнти, які не надали оригіналів документів, а на їх місце рекомендовалися абітурієнти, які подали оригінали, але не були раніше рекомендовані до зарахування, після чого видавався наказ.

Громадська мережа «Опора» після підведення підсумків приймальної кампанії 2010 року дійшла висновку, що ВНЗ невірно трактували норми Умов прийому в частині корегування списків рекомендованих до зарахування. Практично всі ВНЗ після вилучення абітурієнтів, які не надали до приймальних комісій оригіналів документів, зі списків рекомендованих на зарахування доукомплектовували звільнені місця не абітурієнтами з вищої частини рейтингу, а тими, хто подав оригінали, хоч і не потрапив до списку рекомендованих. Така ситуація була спричинена тим, що в Умовах прийому до ВНЗ України на 2010 рік не була чітко прописана процедура послідовності формування нових списків рекомендованих до зарахування за другою хвилею.

У 2011 році Умовами прийому до ВНЗ України процедура надання рекомендації на зарахування була прописана чіткіше, і рекомендація до зарахування на навчання на місця державного замовлення здійснювалась у три етапи: у перший, шостий та восьмий дні після останнього дня прийому заяв. Однак і у цих Умовах не було прописано, як діяти приймаль-

ним комісіям у випадку, коли після закінчення останнього встановленого терміну подачі оригіналів документів абітурієнти, які були рекомендовані на навчання не подали оригіналів документів.

Аналіз списків за прізвищами рекомендованих за другою та третьою хвилею рекомендації до зарахування у 2011 році виявив невтішну картину. Близько 80 % абітурієнтів, з тих хто був рекомендований в 2-гу хвилю — були вилучені через 2 дні встановленого строку для подачі оригіналів, та близько 90 % — в третю хвилю. Ці показники свідчать про те, що вже в першу хвилю рекомендації до зарахування більшість абітурієнтів визначаються з тим, де вони бажають навчатись. Не останню роль в такій ситуації зіграла недобросовісна конкуренція за «свого абітурієнта» між вищими навчальними закладами. Ті абітурієнти, хто подав оригінали документів в другу та третю хвилі (10...20 %) мали бали трохи нижче, ніж прохідні на бажані спеціальності, і вичікували своєї черги бути рекомендованими до зарахування. Вони опинились в кращій конкурсній ситуації, ніж вступники 2010 року.

Також проаналізовано, як змінюється різниця між найвищими та найнижчими балами абітурієнтів, які були зараховані по окремих спеціальностях на перший курс денної державної форми навчання. Ці цифри по роках відповідно становлять: 2009 р. — 11 %, 2010 р. — 18,3 %, 2011 р. — 19,4 %. Тобто також спостерігається тенденція до збільшення. На наш погляд різниця між найвищими та найнижчими балами зарахованих абітурієнтів визначається двома причинами: об'єктивною і суб'єктивною. Об'єктивна причина — зменшення конкурсу фізичних осіб. Суб'єктивна причина полягає в тому, що інформація, яка надається абітурієнту під час вступної кампанії не є адекватною, або абітурієнти не в змозі її ефективно використати. Як наслідок — абітурієнт з високими балами потрапляє не на «омріяний» напрям, а на той, що вказав «про запас».

Так у 2011 р. після введення багатоступінчастої форми зарахування з фактичним збільшенням конкурсу фізичних осіб порівняно з 2010 р. (рис. 2) спостерігається збільшення різниці між найвищими та найнижчими балами зарахованих абітурієнтів. Це свідчить про збільшення впливу саме суб'єктивної причини. На нашу думку для зменшення впливу останньої доцільно оптимізувати роботу приймальних комісій в стадії зарахування шляхом додаткового інформування про вибір місця навчання тим чи іншим абітурієнтом. І можна це зробити за допомогою інформаційної системи «Конкурс».

З 2008 року запроваджено інформаційну систему «Конкурс», яка функціонує виключно з метою публічності, прозорості вступної кампанії та оперативного доступу до інформації абітурієнтів. Таким чином абітурієнт, не залежно від місця свого перебування, може дізнатися про успішність конкурентів, свою позицію в загальному рейтингу, отримати інформацію про вартість навчання у ВНЗ, ліцензійний обсяг по напрямам підготовки тощо. Крім того, за допомогою цієї системи можна відслідковувати рух подачі оригіналів і шанси бути зарахованим за тим чи іншим напрямом підготовки.

В кожному ВНЗ один абітурієнт міг знаходитись в кількох списках рекомендованих на зарахування відповідно до кількості поданих їм заяв. Після подачі оригіналів документів на один з обраних напрямів підготовки, з інших списків він вилучався. Однак в діючій системі ця інформація залишається недоступною для інших ВНЗ. Таким чином, приймальні комісії інших навчальних закладів продовжують рекомендувати цього абітурієнта. Для роботи приймальних комісій було би зручно, якби факт подачі оригіналів документів і вибору абітурієнтом місця навчання відображався в усіх списках системи «Конкурс», де фігурує його прізвище.

Наразі рекомендовані на зарахування прізвища абітурієнтів зафарбовуються у зелений колір і у відповідній комірці позначаються наявність оригіналів документів, привілеї тощо. У випадку, якщо абітурієнт визначається з ВНЗ в якому він вирішив навчатись, на сторінках інших ВНЗ, куди він подавав документи, його прізвище, наприклад, буде зафарбовуватись у червоний колір. Приймальні комісії цих ВНЗ не будуть в подальшому рекомендувати такого абітурієнта на зарахування, і для тих вступників, хто не потрапив до списків рекомендованих ця інформація буде корисною для прийняття рішення щодо подальших дій.

Таким чином, приймальні комісії на другій та третій хвилях формування списків рекомендованих до зарахування будуть орієнтуватися на «свого абітурієнта» і не будуть виникати

ситуації, за яких 100 % рекомендованих абітурієнтів вилучаються з цих списків. Звичайно, може виникнути ситуація у якій абітурієнт передумає і забере оригінали документів, які були подані в першу хвилю рекомендацій. Цей факт має бути теж відображений на сторінках ВНЗ з тим, щоб приймальні комісії могли його рекомендувати на наступну хвилю.

Крім того, на погляд авторів, доцільно відображати сам факт подачі оригіналу до того чи іншого ВНЗ, навіть у випадку, коли абітурієнт не рекомендований до зарахування. Наприклад, зафарбовувати його прізвище в рожевий колір. Ця інформація не буде використовуватись приймальними комісіями для створення чергових списків рекомендованих до зарахування, однак буде дуже корисною для абітурієнтів, що оцінюють ймовірність потрапити до списків рекомендованих під час наступних хвиль.

Завершуючи розгляд системи «Конкурс», автори звертають також увагу на необхідність оперативності оновлення інформації. Вкрай бажано, щоб таке оновлення відбувалось не один раз на добу, а хоча б з інтервалом в 6—8 годин. Це є особливо важливим під час другої і третьої хвиль зарахування, коли абітурієнтам дають всього 2 доби на прийняття рішення.

Висновки

Аналіз вступної кампанії у ВНТУ протягом останніх кількох років показав:

1. З метою уникнення багатозначного трактування доцільно в умовах прийому чіткіше визначити алгоритм роботи приймальних комісій на стадії зарахування;
2. Для підвищення ефективності роботи приймальних комісій на стадії рекомендації до зарахування бажано підвищити інформативність системи «Конкурс», зокрема шляхом поширення інформації про рух оригіналів документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ляховченко Н. В. Педагогічні умови формування якісного контингенту студентів у вищих технічних навчальних закладах : моног. / Н. В. Ляховченко, Б. І. Мокін. — Вінниця : ВНТУ, 2010. — 216 с. — ISBN 978-966-641-375-1.
2. Вступна кампанія: досягнення і прорахунки. Опора. Освіта / Education. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.opora.org.ua/education>.
3. Ляховченко Н. В. До питання про зовнішнє незалежне оцінювання якості знань / Б. І. Мокін, Н. В. Ляховченко // Вісник Вінницького політехнічного інституту. — 2009. — № 2. — С. 119—125.

Рекомендована кафедрою інтеграції навчання з виробництвом

Стаття надійшла до редакції 18.11.11

Рекомендована до друку 27.11.11

Петрук Віра Андріївна — професор кафедри вищої математики;

Ляховченко Наталія Володимирівна — доцент кафедри інтеграції навчання з виробництвом;

Захарченко Галина Сергіївна — студентка Інституту менеджменту.

Вінницький національний технічний університет, Вінниця